

IN MEMORIAM

Prof. dr. Vjekoslav Bajsić (11. II. 1924. – 20. V. 1994.)

JOSIP ČURIĆ

U petak 20. svibnja 1994. umro je, nakon teške bolesti, u bolnici »Sestre milosrdnice« u Zagrebu u 71. godini života dugogodišnji istaknuti profesor filozofije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i svećenik Zagrebačke nadbiskupije dr. Vjekoslav Bajsić. Pokopan je na zagrebačkom groblju Mirogoj 24. svibnja 1994. godine, a sprovod je predvodio uzoriti gospodin Franjo kard. Kuharić s pomoćnim biskupima msgr. dr. Đurom Kokšom i msgr. Markom Culejem. Nazočni su bili brojni prijatelji, kolege i štovatelji prof. Bajsića. Uz uzoritog gosp. Kardinala koji je govorio kod mrtvačnice i propovijedao za vrijeme mise zadušnice u crkvi Krista Kralja od pokojnika su se oprostili prof. dr. Tomislav J. Šagi-Bunić u ime »Kršćanske sadašnjosti« te prof. dr. Josip Čurić u ime Katoličkog bogoslovnog fakulteta, budući da je dekan Fakulteta prof. dr. Juraj Kolarić bio spriječen zbog bolesti. Ovdje donosimo nekrolog prof. dr. Josipa Čurića, a u prilogu slijedi bibliografija radova prof. dr. Vjekoslava Bajsića.

Povjerenost mi je da se u ime Katoličkog bogoslovnog fakulteta oprostim od kolege – svećenika i profesora – dr. Vjekoslava Bajsića. Moje riječi, spremljene u žurbi, neće biti onako skladne kako bih ja to želio. Pogotovu, neće biti onako sadržajne kako je to sam pokojnik zaslužio. Sedam desetljeća svoga života ispunio je savjesnim i neumornim radom, da bi svemu kao krunu dodao teško bolovanje i mučeničku smrt. Zadivljeni djelom što ga je izveo i još više patnjom koju je podnio, uzmite moje riječi kao iskaz poštovanja i zahvalnosti prema čovjeku kojega ne možemo i ne smijemo prepustiti zaboravu.

Vjekoslav Bajsić rođen je 11. veljače 1924. u Čakovcu od oca Stjepana, koji je bio sudski kancelist, i majke Katarine – kućanice. Osnovnu je školu završio u Čakovcu, a srednje obrazovanje stekao je kao sjemeništarač u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji s pravom javnosti u Zagrebu. Svojim misaonim i duhovitim napisima već je tada pobudio zanimanje poglavara i odgojitelja, koji ga ujesen 1942, nakon mature, poslaše u Rim da studira teologiju na Papinskom sveučilištu »Gregorijani«. Diplomirao je i magistrirao kako na filozofskom – tako i na teološkom fakultetu te na kraju postigao doktorat znanosti tezom: »O zamišljaju kršćanske filozofije u spisima Edite Stein« (Rim 1958).

Morao se u inozemstvu nekoliko godina oporavljati od plućne bolesti, koja ga je prinudila da za cijelog života uglavnom tiho govori. Napokon se 1962. vratio u domovinu i odmah započeo predavačku karijeru na Katoličkom bogoslovnom fakultetu pri Katedri za filozofiju. Uskoro će toj katedri postati pročelnikom (1966) i u istoj službi ostati do jeseni

1993, kad je umirovljen. Dugi niz godina obnašao je i napornu službu bibliotekara trudeći se da posve sam fakultetsku knjižnicu obnovi i uzdigne na razinu ugledne akademske ustanove. Uz to je, za vrijeme tzv. »hrvatskog proljeća«, kroz dvije godine bio i dekanom Katoličkog bogoslovnog fakulteta (1971/72. i 1972/73). Predavao je filozofske discipline također na Katehetskom institutu od 1966. do 1993, a podjednako i na Institutu za teološku kulturu laika od njegova onusnaka pa do svoga polaska u mirovinu. Imajući pred očima taj Bajsićev znanstveno-nastavni rad, s pravom se divimo kad je stigao ispisati brojne studije i članke, kojima je obogatio naše znanstvene i stručne revije. Činjenica je da Bajsić nije uskraćivao svoju suradnju ni na kojem vrijednom projektu koji mu je bio predložen. Sudjelovao je i nastupao na mnogim simpozijima i tečajevima, bilo u domovini – bilo u inozemstvu. Ali, i to moramo istaknuti, nikad nije tome poslu pristupao rutinski da bi s nekoliko spretnih izričaja »ispunio slovo« poziva. Bajsić je u svim svojim napisima, pa i u onim najkraćima – npr. kao kolumnist u reviji »Kana« – znao svoje retke prodahnuti neobično krepkim i originalnim refleksijama te mu zapravo nije trebalo da stavlja potpis ispod članaka. Po samom stilu razmišljanja, napose, po dubini razrađenih analiza i sinteza moglo se razabrati od koga dotični napis potječe. Nadasve to vrijedi za njegove referate kod svećeničkih tjedana i na međunarodnim znanstvenim skupovima. Uvijek i posvud iznenadio bi slušatelje odnosno čitatelje novim vidicima, kojih sami vjerojatno ne bi domili. Kao što svojedobno za Karla Rahnera, tako i za Bajsića smijemo ustvrditi: Pisao je samo u slučajevima kad je nešto zbiljski otkrio. Njegovu pak pronicavu duhu nije bilo teško da iz dana u dan dolazi od novih otkrića... Po naravi je bio mislilac, tj. čovjek koji se ne zaustavlja na površini pojavne stvarnosti, nego newmanovski istražuje: »behind the veil« – što se krije pozadi koprene koja nas dijeli od Istine? Paradoksalno je što se tako talentiran i upravo genijalan filozof-teoretičar spretno snalazio i u praktičnim disciplinama današnjice te stekao glas stručnjaka u rukovanju sredstvima moderne informatike. Žrtvovao bi dane i noći da osposobi uređaje, od kojih su specijalisti dizali ruke. Ipak, u tome nije dopuštao da ga tehnizirana znanstvenost zarobi svojim neljudskim formalizmom. Tako je u kompjutor, kojim se učerajski služio, s ljubavlju pohranio melodioznu raskoš cijeloga niza Bachovih fugâ i tokatâ. Nije li to očit (i zvučan dokaz) dokaz divne duše koja nikad ne razdvaja Istinu od Ljepote?!

Nakon svega što je dosad navedeno, ne bi smjela pasti u sjenu svećenička strana Bajsićeva lika. Sveti red primio je u Rimu daleke 1948. godine. Nije mu bilo dano da pastoralno djeluje unutar klasičnih crkvenih struktura, nu svom je dušom nastojao da usred novonastalih prilika i potreba bude stalno na uslugu dušobrižnom kleru diljem Hrvatske. Spremno se odazivao na svaki poziv i rado pribivao svećeničkim sastancima, a na Jurjevskom groblju u Zagrebu godinama je predvodio misna slavlja na dobrobit inozemnih vjernika. Časne sestre iz Nadbiskupskog dvora pamtit će ga kao svoga najtočnijeg i najsusretljivijeg misnika. Zaista, taj čovjek je znao u velikim pothvatima biti izvanredan, da bi u isti mah u svagdanjim stvarima bio savršeno vjeran i dosljedan. Evangelje pak jamči da ovakva vjernost u malome nipošto nije malenkost...

Preostalo je još golemo polje Bajsićeva rada u »Kršćanskoj sadašnjosti« – i dok je bila samo centar za koncilski istraživanja i kad se preobrazila u teološko društvo. Ta njegova djelatnost, vezana ponajčešće uz prijevode, lekture, korekture i ostale izdavačke poslove od kojih nikad nije zazirao, svjedočila je da se u jednom jedincatom profesoru Bajsiću skriva nekoliko poduzetnih i svestranih djelatnika. Tu stranu njegova lika osvjetlit će na pravi način pokojnikovi bliski suradnici i sumišljenici. Meni pak neka bude dozvoljeno da, na kraju, pokušam u nekoliko načelnih vidika sažeti jedan plodonosan život kraj kojega nitko ne može ravnodušno proći...

Prije svega, svi pamtimo Vjekoslava Bajsića kao čovjeka – koji je na svakom koraku, osobito u danima svoga bolovanja, očitovao da iskreno voli život, voli svijet, voli ljude, i to ne ljude apstraktno zamišljene u oblacima, nego ljude koji stvarno jesu (»kad drugih ljudi

ionako nema»). Ta izvorna crta pokojnikova lika bila je izrazito kršćanska, jer je provirala iz vjere u Utjelovljenoga Boga. Kršćanski naime Bog daje život za svijet. Bajsica je ta Činjenica nad svim činjenicama programski vodila kroz sav život. Misao Utjelovljenja prisutna je na stranicama njegove doktorske teze kojom razotkriva utkanost kršćanstva u samu srž filozofskog umovanja. Ovoj će zamisli daroviti profesor dodavati nove dimenzije i nove varijante baveći se puna tri desetljeća graničnim pitanjima vjere i znanosti. Za Bajsicu, u konkretnom poretku Providnosti odnosno Utjelovljenja, nema Boga bez svijeta, ali podjednako nema ni svijeta bez Boga. Nadahnut ovim načelnim stavom, pokojnik nije podnosio ni najmanjih natruha maniheizma. Stoga je kritički stigmatizirao jednostranosti u koje su tu i tamo zapadali kršćanski mislioci i asketi. Sjećamo se da ti Bajsicevi zahvati »škarama« nisu baš svakome bili simpatični, ali su svojom izazovnošću vazda bili ljekoviti.

Na ovo se nadovezuje i druga crta njegova karaktera: Bajsic nikad nije išao za tim da samoga sebe, u osobnom smislu, promakne niti da bilo koga kraj sebe zatre. Ako je u određenim zgodama znao povisiti ton, nije ustajao protiv čovjeka kao čovjeka. Kod njega je u svemu bilo očito da mu je stalo do onoga što suvremeni tumači Biblije zovu: »die Sache Jesu«, Isusova stvar... Zbog toga se nije upuštao u osobna razračunavanja niti je u bilo kome gledao osobnog neprijatelja. S druge strane, ako je tko zastupao nazore drukčije od Bajsicevih, uvijek je u tome svećeniku-mislioncu susretao dijaloškog partnera, a ne suparnika. S ovim bi se mogla donekle povezati i jedna činjenica iz njegova školskog rada. Običavao je, naime, kod diplomskih ispita gotovo od svih studenata tražiti neka pitanje protumače – što je savjest. Njemu samome, u osobnom životu, savjest je bila svetinja pa je želio da i mladi ljudi, odlazeći s fakulteta, ozbiljno i temeljito dozovu sebi u pamet – što znači savjesnost. Uostalom, u tome pogledu on sâm bio je u očima studenata besprijekoran. Nijedanput se nije čulo da bi se tko požalio na njegove postupke, premda je na ispitima bio zahtjevan, dapače i strog. A najljepše valjda, što ovoga trenutka svi možemo i moramo potvrditi, jest upravo činjenica – da Bajsica danas nitko – ni među vjernicima ni među nevjernicima – ne smatra svojim protivnikom.

Napokon, k ovoj savjesnosti i načelnosti moramo pribrojiti još i pokojnikovu revnost u radu za Boga, za Crkvu, za hrvatski narod. Volio je raspravljati, ali nije trpio da se raspravljanja otežu u beskraj – nego je i od sebe i od svojih subesjednika zahtijevao ozbiljan i predan rad. Revnost ga je navodila da nikad nije htio mirovati skrštenih ruku. Kad je u Hrvatskoj od strane bezbožnog režima Crkvi bilo suženo polje djelovanja, Bajsic je gledao kako da se i unutar skućenih prilika ostvari što više dobra. U tom pogledu nije uvijek ni posvud nailazio na puno razumijevanje. Dakako, samo vrijeme režimskog pritiska nije smatrao idealnim. Iz dna duše priželjkivao je bolje dane, dane prave slobode vjerovanja i svestranog apostolata. Misao mu je stoga bila ponajčešće zaokupljena budućnošću. Ali se ponekad sjećao i prošlosti, kao npr. pred dvije godine – kad se nostalgичno osvrnuo na kulturna i religiozna zbivanja iz doba Nezavisne Države Hrvatske te izjavio: »Dobro pamtim kako su te četiri ratne godine bile ispunjene poletom i stvaralaštvom kojemu ne mogu naći premca. Za mene su te godine bile vrijedne da se dožive i da se odžive... Žao mi je današnje hrvatske mladeži koja onog entuzijazma nije proživjela.«

Providnost je, međutim, dopustila da teška i nemilosrdna bolest obuzda Bajsicevu radinost i da ga posvema upokoji. Na taj način i opet se pokazalo da u kršćanstvu – religiji Utjelovljenja – nije glavno što mi, ljudi, učinimo za Boga, nego je važno što Bog milosno učini za nas i kroz nas. Stoga je završna riječ Bergmanova apokaliptičkog filma, kojom se Bajsic u posljednjim danima bolesti oprštao od prijatelja, ujedno sažetak svega njegova života pa je s punim pravom čitamo na njegovoj osmrtnici: »Soli Deo honor et gloria!« Bogu, Bogu jedinome sva čast i slava!